

בצלם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
مركز المعلومات الإسرائيلي لحقوق الانسان في الاراضي المحتلة
The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories

דף מידע

יולי 1989

רחוב התיבונים 8, ירושלים 92386
טלפון 667271, 667274
شارع هاتيبونيم 8 القدس ٩٢٣٨٦ تليفون ٦٦٧٢٧٤, ٦٦٧٢٧٤
8 Hatibonim Street, Jerusalem 92386
Telephone 667271, 667274

"כל אדם יש לו הזכות לחיים, לחירות ולביטחון אישי".

הזכרון לכל באי עולם בדיבר זכויות האדם, סעיף 3

הרוגי החודש האחרון – ניחוח הנחונים

בחודש יוני 89' נהרגו 20 תושבים פלסטינים ואזרחי ישראלי אחד. מספר ההרוגים חוזר לרמה שהיתה בחודשים ינואר-מארס 89', לאחר חודשיים בהם היתה מגמת עליה במספר ההרוגים.

גם ביוני, כמו במאי, מחצית ההרוגים (10) הם מרצועת עזה. זהו שינוי ביחס לתקופה שעד אפריל 89' שבה היה כשליש מההרוגים מרצועת עזה.

ביוני נהרגו 5 ילדים (2 עד גיל 12 ו-3 בגילאי 13-16), שהם רבע מכלל ההרוגים בחודש זה.

אדם אחד נהרג מירי אזרחים ישראלים.

ב-7 אירועים בהם נהרגו תושבים פלסטינים דווח כי חיילי צה"ל ירו כדורי פלסטיק. במקרה נוסף נמסר כי נורו כדורי גומי. זהו מספר גבוה במיוחד של הרוגים, בהתחשב בטענת גורמי הביטחון כי זוהי תחמושת שבשימוש נכון אינה אמורה להיות קטלנית. ראוי להזכיר כי בחודש שעבר התריע 'בצלם' מפני התופעה של יד קלה על ההדק; שנלווית לשימוש בכדורי הפלסטיק. בהמשך דף מידע זה אנו מתייחסים לתופעה של שימוש חריג בכדורי הגומי.

ב-5 מקרים מתו האנשים ימים אחדים לאחר פציעה מירי. ב-3 מהמקרים דווח כי הפציעה נגרמה על ידי כדורי פלסטיק.

אשה בת 65 מקבאטיה נפטרה זמן קצר לאחר חשיפה לגז מדמיע שנורה, לפי עדויות, לחלל סגור.

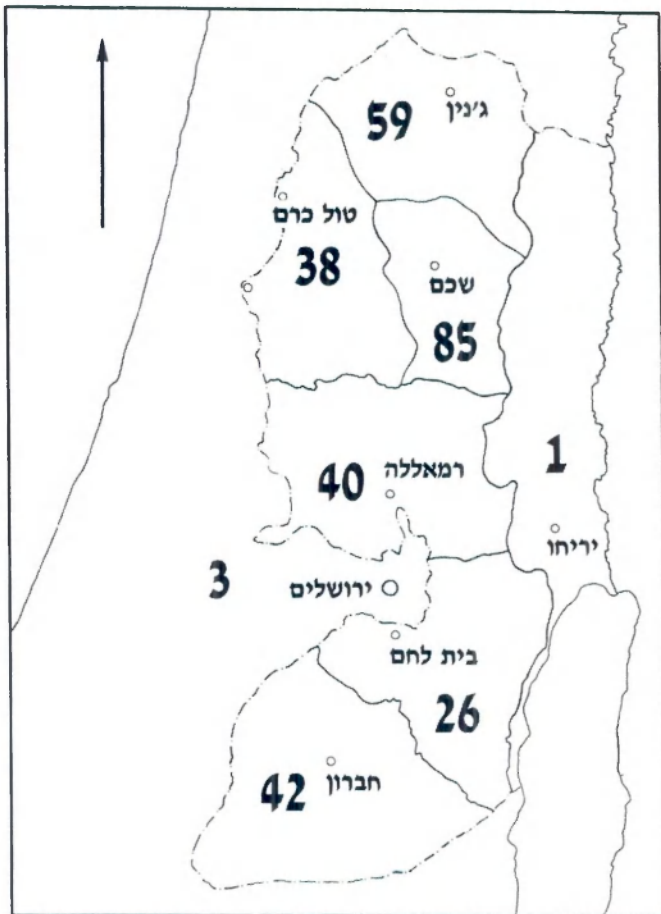
הרוגי האינתיפאדה

מתחילת האינתיפאדה עד סוף יוני 1989 נהרגו, לפי נתוני 'בצלם', 477 תושבים פלסטינים בשטחים מידי כוחות הביטחון ואזרחים ישראלים.

■ מאש חיה (כולל כדורי פלסטיק): 445. מהם 19 ילדים עד גיל 12 ו-71 בגילאי 13-16.
■ פגיעות שאינן מאש חיה (מכות, כוויות ואחרים): 32. מהם 3 ילדים עד גיל 12 ו-2 בגילאי 13-16.

למעלה מ-71 בני אדם נוספים נפטרו זמן קצר לאחר חשיפה לגז מדמיע, מהם קרוב ל-30 תינוקות. **יש קושי רפואי להצביע על חשיפה לגז מדמיע בגורם ישיר ויחיד למוות.** בתקופה זו נהרגו בשטחים 7 חיילי צה"ל (לפי דובר צה"ל) ו-10 אזרחים ישראלים, מהם 3 פעוטות.

**הרוגים מירי –
דצמבר '87 – יוני '89
חלוקה לגפות**

הרוגים גבוה. יריחו וירושלים הן נפות שקטות יחסית.

חלק ניכר מההרוגים באינתיפאדה שייכים לאוכלוסיה הכפרית. מבין ערי הגדה המערבית, מספר ההרוגים הגבוה ביותר הוא בשכם. אחוז תושבי מחנות הפליטים שנהרגו אינו עולה על חלקם באוכלוסיה.

גילם הממוצע של ההרוגים ירד במהלך החודשים הראשונים של האינתיפאדה והוא נע בחודשים האחרונים בטווח שבין 18 – 20. הגיל הממוצע של ההרוגים הפלסטינים באינתיפאדה הוא 21.6.

מאז נובמבר '88 לא ירד חלקם של הילדים (בני 16 ומטה) מ-20% מכלל ההרוגים. באפריל '89 היו 33% מההרוגים ילדים: 3 עד גיל 12 ו-8 בגילאי 13 – 16.

**ההרוגים הפלסטינים
(כתוצאה מירי)**

**דצמבר '87 – יוני '89
ניתוח הנתונים**

האירועים שבהם נהרגו פלסטינים פזורים על פני 270 ימים. לא מדובר במעט אירועים בהם נהרגו אנשים רבים, כי אם בשורה ארוכה של אירועים שבכל אחד מהם נהרגו בודדים.

מספר היישובים שבהם נהרגו פלסטינים בהיתקלות עם כוחות הביטחון ואזרחים ישראלים: 147. (מחנות פליטים ושכונות גדולות נמנו כיישובים נפרדים).

בין הנפות בולטות נפת שכם ונפת עזה במספר

נחוני 'בצלם' – אימות המידע

אלימים. כמו כן נהרגו לפי נתוני צה"ל 8 אזרחים ישראלים ו-5 חיילים. למחרת (3.5.89) מדווחת פאר-לי שחר בעל-המשמר על דבריו של שר הביטחון בפני חברי מזכירות הקיבוץ הדתי, השר רבין מונה 400 הרוגים פלסטינים.

נתוני 'בצלם' לאותה תקופה מורים על 422 תושבים פלסטינים שנהרגו בשטחים מידי כוחות הביטחון ואזרחים ישראלים. מתשובת שר הביטחון לשאלתה שהגיש ח"כ דדי צוקר ובה שאל לגבי ההבדלים בדיווחי הגורמים השונים של מערכת הביטחון, עולה שבעוד דובר צה"ל מתייחס אך ורק לנפגעים מפעילות כוחות הביטחון, כוללים הגורמים האחרים גם הרוגים שנפגעו על ידי תושבים מקומיים או מסיבות אחרות.

לבסוף, נתוני 'בצלם' כוללים את כל ההרוגים הפלסטינים בשטחים – מירי או מפגיעות שאינן ירי – לגביהם יש לנו יסוד סביר להניח שמותם נגרם על ידי כוחות הביטחון הישראליים או אזרחים ישראלים. במקרים בהם יש פער בין דיווחי צה"ל לאלה של המקורות הפלסטיניים אנו עורכים חקירה באמצעות אנשי השטח שלנו ודורשים הבהרות משרד הביטחון, אם ישירות ואם בעזרת לובי רחב של חברי כנסת שפועל בתיאום איתנו.

לדוגמה: בדף המידע הראשון שלנו פרסמנו תחקיר לגבי שלושה מקרי מוות שאירעו בזה אחר זה במחנה הפליטים בדהייסה. לגבי שלושת ההרוגים מסר צה"ל לעיתונות כי אינו קשור למותם והודיע כי מונה קצין בכיר לחקור את המקרים. ימים ספורים לאחר הפרסום של 'בצלם' הודיע צה"ל כי אחד ההרוגים היה חבר בחוליית חבלה ונהרג ביתאונת עבודה במהלך הכנת כלי נשק. (בעקבות הודעת צה"ל נמחק שמו של הרוג זה מרשימת ההרוגים הפלסטינים של 'בצלם'). עד עתה לא פרסם צה"ל כל הסבר למותם של השניים האחרים – נער בן 15 ונערה בת 14. יש בידינו עדויות המצביעות על כך שהם נורו על ידי חיילי צה"ל ואנו רואים את שתיקתו המתמשכת של צה"ל לגבי שני המקרים הללו כהודאה באחריות.

לאור ההבדלים בדיווחי הגורמים השונים על מספרי ההרוגים הפלסטינים באינתיפאדה, להלן הסבר על הדרך שבה מגיע 'בצלם' לנתונים שהוא מפרסם, מבלי להתעלם מהבעייתיות שבאימות הנתונים.

- המקורות העיקריים לנתונים על ההרוגים הם:
- מקורות פלסטיניים (ארגוני זכויות האדם בגדה המערבית ובעזה).
 - מערכת הביטחון (דובר צה"ל, שר הביטחון, הרמטכ"ל וסגנו).
 - 'בצלם'.

ההערכות המספריות של המקורות הפלסטיניים הן הגבוהות ביותר והן כוללות הרוגי ירי והרוגים מפגיעות שאינן ירי (רובם מופיעים גם בדיווחי 'בצלם') וכן מקרי מוות מגאז מדמיע ומוות בנסיבות לא ברורות. בשתי הקטגוריות האחרונות נכללים מקרים שאין כל אפשרות לקבוע באופן חד משמעי שנגרמו על ידי צה"ל או אזרחים ישראלים.

הנתונים שמסורים דובר צה"ל ושר הביטחון שונים אלה מאלה: נתוני דובר צה"ל הם הנמוכים ביותר (ועל כך לצערנו אין לנו הסבר). לצה"ל קושי אובייקטיבי במניין פגיעות שכן חלק מן ההרוגים (ומקרים רבים של פצועים) אינם עוברים דרך בתי חולים ואינם מדווחים לכוחות בשטח. למיטב ידיעתנו דובר צה"ל אינו מונה חלק ניכר מהרוגי המכות. נתוני שר הביטחון קרובים לאלה של 'בצלם' אולם אינם כוללים – ככל הידוע לנו – מקרים של הריגה על ידי אזרחים ישראלים, ולכן נמוכים מאלה שלנו. דוגמה להבדלי הנתונים שבין דובר צה"ל ושר הביטחון: בתחילת מאי מדווח אורי ניר ב'הארץ' על נתוני דובר צה"ל לתקופה שעד סוף אפריל 89 כי צה"ל מוסר, שנהרגו בשטחים מאז תחילת האינתיפאדה 356 תושבים ערבים באירועים

תחקיר: מוחו של סלאח אל בחש משכם

ב־18 ביוני, קצת לפני 09:00, נהרג בשוק אשר בקסבה של שכם סלאח אל בחש בן ה-17, מירי חייל צה"ל.

דובר צה"ל מסר לעיתונות כי הצעיר נורה לאחר שהעמיד פנים כאילו הוא שולף תעודת זהות ולפתע היכה את אחד החיילים ונמלט במהירות. לטענת דובר צה"ל, לא נענה אל בחש לקריאת 'עצור' של החיילים ואז נורה ('חדשות' 19.6.89). מתחקיר של צוות 'בצלם', בשיתוף עם האגודה לזכויות האזרח, עולה תמונה שונה מזו שתיאר דובר צה"ל. עדי ראייה שהיו במרחק 10–15 מטרים ממקום הירי מסרו בפני עו"ד דן סיימון תצהירים מהם עולים הנתונים הבאים:

1. האירוע היה בשוק המכונה 'החאן', ברחוב 'חאן הסוחרים' (שכיוונו מזרח-מערב).
2. קבוצה של 3 חיילים עמדה על מדרגות המכונות 'מדרגות אל-נאסר'. קבוצה של 3 חיילים נוספים עמדה בתוך סימטה המכונה 'שוק הזהב', במרחק כ־15 מ' ממזרח למדרגות.

3. סמוך לשעה 08:30 נראה סלאח אל בחש הולך בחאן, מכיוון מזרח למערב. באותה שעה היו בשוק אנשים רבים.
4. כאשר עבר סלאח ליד סימטת 'שוק הזהב' שמעו העדים קריאה בעברית: "תעמוד".
5. סלאח המשיך ללכת ישר. הוא לא עצר ולא הפנה את ראשו אלא המשיך בהליכה איטית. (לאחר מותו התברר שנעל קבקבי בית ולא נעליים).

לדברי העדים, רוב תושבי שכם אינם נוהגים להגיב באופן מיידית כאשר הם שומעים קריאה של חיילים ברחוב, כיוון שאי אפשר לדעת למי מופנית הקריאה. לכן נוהגים התושבים לעצור רק אם ברור להם שהקריאה אכן מופנית אליהם.

6. סלאח המשיך בהליכה איטית. כאשר התקרב למדרגות 'אל-נאסר' זינק לעברו חייל אשר עמד בתנוחת כריעה על המדרגה השנייה, במרחק כ־3 מ' מנתיב ההליכה של סלאח. החייל נשא נשק ומכשיר קשר קטן.

7. תוך כ־די הזינוק דרך החייל את נשקו. הוא לא קרא לסלאח ולא ירה יריית אזהרה באוויר.
 8. החייל נחת מול סלאח וכיוון לעברו את הרובה.
 9. סלאח נעצר מיידית והרים במהירות את ידיו.
 10. כשידיו של סלאח אל בחש מורמות, ירה החייל 2 יריות ממרחק של כ־30 ס"מ, לחזהו של סלאח.
 11. סלאח נפל לאחור. בשוק פרצה מהומה, החיילים לקחו את הצעיר ולדברי העדים נודע להם כי סלאח מת בדרך לבית החולים.
- חייב עמיר פרץ העביר, לבקשתנו, את תוכן העדויות הללו לידיעת גורמי צה"ל ובתגובה נמסר לו כי צה"ל החל בחקירת המקרה. ככל הידוע לנו הכדורים שירה החייל בסלאח אל בחש היו כדורי גומי, שאינם אמורים להיות קטלניים. לאחרונה נודע כי צה"ל הכניס לשימוש כדורי גומי חדשים המסודרים בצורת 'סיגר' המורכב מ-4 כדורים עטופים יחד בעטיפת צלופן.
- מעדות שנמסרה ל'בצלם' עולה כי חלק מהחיילים נוהגים – **בניגוד להוראות** – להפריד את ה'סיגר' של 4 הכדורים ל-2 צמדים של 2 כדורים. כתוצאה מכך נורים הכדורים למרחק רב יותר ובעוצמה רבה יותר ועל כן עלולים לגרום פגיעה חמורה יותר לאדם שאליו כווננו.
- שימוש **בכדורי פלסטיק** מותר רק לאחר מטווח-השתלמות (אם כי קצר ביותר, כפי שפורסם בדף המידע יוני '89), צה"ל אינו מחייב את החיילים בהשתלמות או הדרכה כלשהי לפני השימוש **בכדורי הגומי**.

"הכל שווים לפני החוק חכמים ללא אפליה להנזה שווה של החוק. הכל זכאים להנזה שווה

מפני כל אפליה המפירה את סצורת ההכרזה הזאת ומפני כל הסתה לאפליה זו."

ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, סעיף 7

מתנחלים

בחודש יוני 89 חלה הסלמה נוספת בפעילות יזומה של מתנחלים כלפי האוכלוסייה הפלסטינית ולראשונה פעלו מתנחלים נגד ערבים גם בתוך הקו הירוק. כמו כן בכמה מקרים תקפו מתנחלים עיתונאים וחיילים. רק במקרים ספורים דווח על מעצרים.

להלן חלק מדיווחי החודש האחרון:

1.6.89 - ■ **סנג'יל ותורמוס-אייה** -

מתנחלים נכנסו לכפרים, שרפו גידולים חקלאיים וירו בדודי שמש.

■ **חלחול** - 5 מתנחלים נכנסו לעיירה ברכב

מסחרי מסוג פזי, ניפצו חלונות של שתי

מכוניות, ירו באוויר וגרמו נזק לבתים ולדודי שמש.

2.6.89 - ■ עשרות תושבי אריאל תקפו והיכו

3 עיתונאים. אחד העיתונאים הוכה בראשו בקת אקדח.

החשודים במעשה שוחררו בערבות והאקדח שהוחרם הוחזר להם.

5.6.89 - ■ **אל-חאדר** - בעקבות השלכת

בקבוק תבערה על אוטובוס, ניסו עשרות

מתנחלים להיכנס לכפר.

תושב קריית-ארבע, דוד שילוני, נעצר באשמת תקיפת חייל.

■ **זאווייה** - מתנחלים ירו מתוך רכב נוסע

לעבר דודי שמש.

■ **ביתין** - מתנחלים מעפרה שנרגמו באבנים הזעיקו את חבריהם, שרפו מכונית ופגעו ברכוש.

תושב הכפר, בן 17, נורה ונפצע ברגלו.

■ **סינג'יל** - מתנחלים ירו וגרמו נזק לרכוש.

6.6.89 - ■ **כיפל הארת** - מתנחלים מאריאל

הציתו חלקת עצי זית ושקד. 15 דונם נשרפו.

■ **נסרייה** - בעקבות יידוי אבנים על מכוניותם,

הציתו מתנחלים פרדס בכפר.

12.6.89 - ■ **אומאתין** - מתנחלים רגמו

מכונית באבנים, ניפצו את השימשה הקדמית והנהג נפצע בפניו.

■ **שכס** - מתנחל שמכוניתו נרגמה ירה ופגע בחלונות בתים.

19.6.89 - ■ **בידיה** - תושבי אריאל יידו

אבנים על משאית של תושב שכס וניפצו שימשה קדמית.

■ **כיפל הארת** - מתנחלים ניפצו שמשות

בתים.

20.6.89 - ■ בלוויית סטיבן רוזנפלד:

הותקף צוות טלוויזיה זרה והוכה כתב

הטלוויזיה הישראלית בערבית.

ראש הממשלה יצחק שמיר הותקף, היכו

באגרופים על מכוניתו. מזכיר צעירי מפ"ם

הותקף וכן קצין בדרגת רס"ן שניסה להגן עליו.

מתנחל ירק על מפקד עוצבה בדרגת אלי"ם.

אדם אחד נעצר, אך שוחרר.

■ **חרבתא** - מתנחלים נכנסו לבילה אל הכפר

ופגעו ברכוש.

■ **א-לובן שרקייה** - מתנחל רדף תוך כדי

ריות אחרי ילד מהכפר שיידה אבנים על

מכוניתו. התפתחה תקרית אלימה.

■ **אלקנה** - מתנחלים ניפצו שמשות מכונית

ופגעו בנוסעיה.

21.6.89 - ■ צומת תפוח - מכונית נרגמה

באבנים, שני נוסעים מהכפר **רוג'ייב** נפצעו.

23.6.89 - ■ **בני זייד** - מתנחלים יצאו

לטיול לבורקין. ירו בתת מקלעים, הרגו את עזיז

חמיס יוסוף ערר, בן 20, תושב בני זייד, ופצעו

נער בן 14. כמו כן גרמו נזק לבתים, דודי שמש,

מכוניות ורכוש. שניים נעצרו ושוחררו בערבות.

מאיר ברג חשוד בגרימת מוות ברשלנות ואריאל

ביגון חשוד בירי בשטח בנוי וגרימת נזק לרכוש.

"לא ייאסר אדם, לא ייעצר ולא יוגלה באופן שרירותי".

ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, סעיף 9

גירושים

גינה אינו חל על הנסיבות הנוכחיות בשטחים והוא תופס רק לגבי גירושים המוניים. ההכרעה על הגירוש היא מינהלית ואינה טעונה הליך משפטי כלשהו.

למועמדים לגירוש ניתן לערער על צו הגירוש בפני ועדה מייעצת המורכבת משופט צבאי וקציני צבא וכן ניתן להם לעתור לבג"צ. עד עתה בוטל צו גירוש רק במקרה אחד (הצו שהוצא נגד ראש עיריית שכס באסאם שכה בשנת 1979), אך ביטולו נעשה בשל לחץ ציבורי ולא בשל החלטה של בית המשפט העליון. בפסק דין של בג"צ, בדיון על גירוש ראשי עיריות לחול וחברון (מוחמד מילחם ופהד קוואסמה, בשנת 1979), אישרה דעת הרוב את הגירושים. בדעת מיעוט קבע אז השופט חיים כהן כי הגירוש "מוגד למשפט הבינלאומי המינהגי האוסר גירושו של כל אדם ממולדתו. שום צו של מפקד האיזור אינו גובר על המשפט הבינלאומי המינהגי. אני מצטער שעובדות ברורות אלה לא נתקבלו על ידי שותפי הנכבדים."

ההיקף

מדיניות הגירושים ידעה עליות וירידות, שנבעו מהמצב בשטח ומסגנונם של שרי הביטחון השונים.

בין השנים 1967 – 1980 גורשו מן השטחים 1155 איש.

שנה	מס' המגורשים
67	5
68	69
69	223
70	406
71	306
72	91
73	10

ב-13.6.89 מסר הרמטכ"ל לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת כי צה"ל ומשרד המשפטים בודקים אפשרות לקצר את תהליכי הגירוש מהשטחים באמצעות זירוז הדיון בבג"צ. בין השאר, אמר הרמטכ"ל, מבררים אפשרות לגרש את המועמדים תוך כדי הדיון בבג"צ, ואם בג"צ ימצא לנכון למנוע את הגירוש – יאשרו למגורש לחזור.

ב-29 ביוני 89 גורשו עוד 8 מתושבי השטחים ללבנון. מספר האנשים שגירשה ישראל מהשטחים מגיע עתה ל-1253, מהם 53 שגורשו מאז תחילת האינתיפאדה.

בין המגורשים סטודנטים, עיתונאים, מרצים באוניברסיטאות, עורכי דין ומורים.

המגורשים הם על פי רוב מנהיגים פוליטיים ברמה הלאומית או המקומית.

סיבות הגירוש שניתנות בדרך כלל הן הסתה, חתרנות מדינית, פעילות בארגונים אסורים וכדומה.

מערכת הביטחון לא השתמשה בגירוש כעונש על פעולות חבלה.

הצד המשפטי

תקנה 112 לתקנות ההגנה (שעת חירום) 1945, קובעת, שהנציב העליון יכול לתת צו בדבר הגליית אדם מחוץ לפלשתינה-א"י. לאחר כניסת כוחות צה"ל לשטחים הועברה סמכות זו למפקד הצבאי של האיזור, שהוא אלוף הפיקוד.

סעיף 49 לאמנת גינה הרביעית קובע כי "גירושים כפויים של יחיד או המון וכן גירושים של אנשים מוגנים מן השטחים הכבושים לשטח המדינה הכובשת, או לשטחה של מדינה אחרת, כבושה או לא, אסורים ללא קשר למניעיהם." הפירוש הישראלי הרשמי, כפי שאושר על ידי בית המשפט העליון, גורס כי סעיף זה באמנת

מספר המגורשים	חודש	מס' המגורשים	שנה
4	ינואר '88	11	74
16 (6 מהם מהכפר ביתא)	אפריל '88	13	75
12	אוגוסט '88	2	76
13	ינואר '89	6	77
8	יוני '89	9	78
		1	79
		3	80

בין השנים 81-85 לא גורש אף אדם אל מחוץ לשטחים.
 בין השנים 85-87 גורשו 45 מתושבי השטחים.
 מתחילת האינתיפאדה בדצמבר 87 עד סוף יוני 89 גורשו מהשטחים 53 תושבים:

22 איש גורשו מרצועת עזה.
 31 איש גורשו מהגדה המערבית.
 עוד 5 בני אדם מועמדים לגירוש (מוחזקים כעת בכלא שכם).

יבצלס', מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, הוקם בפברואר 1989 על ידי גוף רחב של משפטנים, אנשי רוח, עיתונאים וחברי כנסת. 'יבצלס' שם לו למטרה לתעד ולהביא לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב את הפרות זכויות האדם בשטחים.
